



Saksframlegg

Nedlegging av dam Måstادتjern

Saksbehandler	Arkiv	ArkivsakID
Adrian Røed Østby		23/2991

Saksnr	Utvalg	Type	Dato
019/25	Samfunnsutvalget	PS	05.06.2025
041/25	Formannskapet	PS	06.06.2025
071/25	Kommunestyret	PS	17.06.2025

Vedtak som innstilling fra Formannskapet, 06.06.2025 - 041/25

Dam Måstادتjern (demningsanlegg og tilhørende kummer) nedlegges og området tilbakestilles til slik det var før dammen ble bygget.

Vedtak som innstilling fra Samfunnsutvalget, 05.06.2025 - 019/25

Dam Måstادتjern (demningsanlegg og tilhørende kummer) nedlegges og området tilbakestilles til slik det var før dammen ble bygget.

Kommunedirektørens forslag til vedtak:

Dam Måstادتjern (demningsanlegg og tilhørende kummer) nedlegges og området tilbakestilles til slik det var før dammen ble bygget.

Kommunestyret i sak 071/25 17.06.2025

Behandling:

Fellesforslag fra MDG, SP, AP og FRP, foreslått av Svein Syversen, Miljøpartiet De Grønne
Kommunestyret sender saken tilbake til kommunedirektøren, som legger saken ut på høring til alle berørte parter (grunneiere, hytteeiere, vanningslag, jeger-og fiskeforening, historielag, idrettslag, turlag, 4H mv.).

Drift og vedlikehold utredes under høringsperioden.

Votering:

Fellesforslaget fra MDG, SP, AP og FRP ble enstemmig vedtatt.

Kommunestyret - Vedtak



INDRE ØSTFOLD
KOMMUNE
- på kornet

Kommunestyret sender saken tilbake til kommunedirektøren, som legger saken ut på høring til alle berørte parter (grunneiere, hytteeiere, vanningslag, jeger-og fiskeforening, historielag, idrettslag, turlag, 4H mv.).

Drift og vedlikehold utredes under høringsperioden.

Formannskapet i sak 041/25 06.06.2025

Behandling:

Ingen forslag.

Votering:

Samfunnsutvalgets innstilling ble enstemmig vedtatt.

Formannskapet - Vedtak

Dam Måstادتjern (demningsanlegg og tilhørende kummer) nedlegges og området tilbakestilles til slik det var før dammen ble bygget.

Samfunnsutvalget i sak 019/25 05.06.2025

Behandling:

Ingen forslag.

Votering:

Kommunedirektørens innstilling enstemmig vedtatt.

Samfunnsutvalget - Vedtak

Dam Måstادتjern (demningsanlegg og tilhørende kummer) nedlegges og området tilbakestilles til slik det var før dammen ble bygget.

Bakgrunn og saksopplysninger:

Indre Østfold kommune er eier av dam Måstادتjern (demningsanlegg og tilhørende kummer) som ligger nord for Båstad i Trøgstad. Dammen ble trolig bygget på slutten 1800-tallet og rehabilitert i 1969. Konstruksjonen er opprinnelig murt opp av steinblokker, men har seinere blitt forsterket med betong. I nyere tid har dammen blitt brukt til vannforsyning og jordvanning, men har i dag ingen funksjon. Måstادتjern er en del av vannforekomsten *lite påvirket sidebekker til Hera nord for Ramstad* som tilhører vannområdet Glomma sør for Øyeren.

Dam Måstادتjern er plassert i konsekvensklasse 2 og er dermed regulert av damsikkerhetsforskriften. Forskriften forvaltes av Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) og stiller blant annet krav om årlige tilsyn, beredskapsplaner, revurderinger av damanlegget eller andre ekstraordinære sikringstiltak. Det stilles også krav om faglig kvalifisert vassdragsteknisk ansvarlig (VTA). Indre Østfold kommunen disponerer ikke denne



kompetansen og har derfor engasjert ekstern VTA. Eier av dammen er ansvarlig for at kravene blir overholdt og kan straffes dersom disse overtredes.

Damkonstruksjonen er i dårlig forfatning hvor det stedvis er lekkasjer og steinblokker som har begynt å rase ut. Den 28. oktober 2021 ble det gjennomført periodisk tilsyn av dam Måstادتjern hvor det ble konkludert med at det er behov for umiddelbare tiltak for å ivareta damsikkerheten på kort og lang sikt. VTA har dermed besluttet at vannstanden må senkes 1-1,5 m for å ivareta sikkerheten inntil man får utført nødvendige tiltak på dammen.

Den 16. februar 2022 godkjente NVE at vannstanden i Måstادتjern kan senkes og holdes på 1,5 meter til og med 31. desember 2025. Nedtappingen er en midlertidig løsning i påvente av permanente tiltak for å få dam Måstادتjern i tråd med gjeldende regelverk.

NVEs vurdering av damsikkerhet i tillatelse av 16. februar 2022 :

Dam Måstادتjern er plassert i konsekvensklasse 2. Under tilsyn gjennomført høsten 2021 kom det frem at damkrona og nedstrøms side av dammen delvis har gått i oppløsning. Det ble konkludert med at det er behov for umiddelbare tiltak for å ivareta damsikkerheten. Det er ikke funnet tegninger eller oppmålinger av dammen, men vurdert at å senke vannstand med 1-1,5 vil lette trykket mot dammen og hindre at den raser ut.

Ettersom tillatelse til midlertidig senking utløper i år er det umiddelbart behov for å igangsette permanente tiltak for dam Måstادتjern. Dersom kommunen skal overholde kravene stilt i damsikkerhetsforskriften vil det være behov for å reetablere en ny damkonstruksjon. Et annet alternativ er å fjerne dammen og tilbakeføre området til sin naturlige tilstand slik det var før den ble bygget. En nedleggelse vil også frita kommunens ansvar i forhold til damsikkerhet.

Natur, rekreasjon og kulturminner

Natur

I området rundt Måstادتjern er det registrert flere naturtyper av stor verdi som blant annet består av gammel granskog med liggende død ved, gammel fattig sumpskog, rik gransumpskog og naturbeitemark. Registreringen av gammel granskog med liggende død ved strekker seg langs deler av utløpsbekken til vannet, men vil trolig ikke påvirkes av tiltak på dammen. Andre nevnte terrestriske naturtyper vil ikke bli påvirket av tiltaket. Selve vannet renner ut i øvre del av Hæra, naturtype kroksjøer, flomdammer og meanderende elveparti som er vurdert til å ha stor naturverdi. Vassdraget kan trolig bli påvirket av tiltak på dammen.

Midlertidig nedtapping av vannet har resultert i en «død» sone på 1,5 meters høyde i strandsonen. Ettersom vannet har vært nedtappet i over 2 år har vegetasjon nå begynt å etablere seg i denne sonen.

I løpet av sommersesongen 2024 har SWECO utført en naturkartlegging av Måstادتjern for å vurdere hvilken påvirkning nedleggelse eller reetablering har på økosystemet i vannet.

Summert vil en fjerning av dammen med en påfølgende ytterligere liten reduksjon i vannstanden i Måstادتjern, trolig hverken påvirke den terrestriske eller akvatiske biologien på en stor negativ måte. Siden tjernet allerede er betydelig nedtappet og tett på det som



trolig blir permanent situasjon, har de naturlige prosessene allerede startet for å stabilisere seg til en ny situasjon. Fjerning av dammen vil sette Måstادتjern tilbake til sin naturlige utbredelse fra tiden før det ble oppdemmet. I denne situasjonen vil det fortsatt være gode habitater for akvatisk liv, samt tilgjengelig gytebekk for ørret om man velger å gjennomføre et av de foreslåtte alternativene i kapittel 4.7.

Fiskearter som er påvist i vannet er: brasme, sik, gjedde, abbor, mort, ørret og suter. Bekken vannet renner ut i er også en god gytebekk for ørret.

Friluftsliv

Måstادتjern er registrert som et viktig friluftsområde og er en del av det større området Viktjernåsen som er vurdert til å være et svært viktig friluftsområde (Naturbase kart, 2025). Måstادتjern og området rundt brukes til rekreasjon og friluftsliv av blant annet 4H, hytteeiere og turgåere. Det er flere merkede og umerkede turstier langs vannet. Verdien av friluftsområdene vil på kort sikt påvirkes negativt i form av støy og forstyrrelse fra anleggsvirksomhet mens arbeider på dammen pågår. Dersom dammen nedlegges vil dette på lang sikt kunne forbedre opplevelsen av friluftsområdene ettersom området tilbakeføres til naturtilstand.

De totalt 5 hyttene rundt vannet vil påvirkes av tiltaket i forskjellig grad. Ved noen av hyttene er det anlagt bryggeanlegg som allerede er påvirket av den midlertidige senkningen av vannstand. Dersom dammen nedlegges, vil vannstanden permanent senkes og disse bryggene må flyttes.

Kulturminner

Opprinnelig var dam Måstادتjern bygget for å drive lokal industri. Nedenfor dammen står grunnmuren til Maastad Møllebrug som ble gjenoppbygd rundt 1850, men som brant ned i 1895. Det var også bygd en kraftstasjon 150 m lengre ned for mølla som ble brukt til drift av Stikla Mølle (plansje fra Trøgstad Historielag). På et høydedrag ovenfor vannet ligger restene av en gammel bygdeborg kalt «Slottet». Tiltak på dammen vil ikke påvirke kulturminner i området.

Aktuelle planer, vedtak og dokumenter:

Alternative løsningsmuligheter/politisk handlingsrom:

Kommunen har følgende alternativer:

1. Fullstendig nedlegging av demning – kostnad estimert til 2,2-6,3 millioner kroner eks.mva. Kostnader til vedlikehold og oppfølging med NVE pålagt tilsyn opphører. Området tilbakeføres til slik det var før dammen ble bygget.
2. Reetablering av demningen. Kostnad estimert til 13-20,5 millioner kroner eks.mva. Dette alternativet medfører i tillegg løpende kostnader til drift og vedlikehold, samt NVE pålagt tilsyn. Alternativet er mye dyrere enn nedleggelse og har i liten grad noen praktisk funksjon.

Vurderinger knyttet til FNs bærekraftsmål:

FN har utpekt 2021-2030 til verdens tiåret for restaurering av natur

- Mål nr. 15 Livet på land

Tilbakeføring av natur. Økosystemet i Måstadjern vil stabilisere seg over tid og innta de forholdene som var før dammen ble bygget.

Vurdering av gevinster og økonomiske konsekvenser:

Tiltak	Kostnad for gjennomføring	NVE påkrevd dokumentasjon	Driftskostnader neste 5 år
Reetablering	11,5 – 18 millioner kroner	1,5 – 2,5 millioner kroner	2,5 millioner kroner
Nedleggelse	2,2 – 6,3 millioner kroner	-	-

En reetablering av dammen vil være svært kostbart og gi liten samfunnsnyttig gevinst. Dette alternativet gir liten merverdi til området, innbyggere eller kommunen. Det forutsetter også midler til fremtidig vedlikehold, drift og NVE pålagt tilsyn.

Det billigste alternativet er nedleggelse av dam Måstadjern og tilbakeføring av området til slik det var før dammen ble bygget. Dette vil også medføre at kommunen ikke vil ha noen form for ansvar for det nedlagte anlegget i etterkant, og det vil derfor heller ikke være nødvendig med midler til verken drift, vedlikehold eller NVE pålagt tilsyn. Dette alternativet vil også frigjøre en del ressurser til stillingen som i dag har ansvar for driftstilsynet.

Det tas forbehold om at kostnadene som er oppgitt kun er et estimat. Disse vil kunne endre seg før oppstart av arbeider. Prisene er anslått av konsulentbyrået Civil Consulting.

Prosjektet finansieres av vedtatt investeringsbudsjett hvor det er avsatt midler til formålet.

Kommunedirektørens vurderinger:

Dam Måstadjern i sin helhet fremstår i dag som en usikker konstruksjon med umiddelbart behov for sikringstiltak. En reetablering av dammen vil ha liten samfunnsnytte og i tillegg vil dette være en betydelig kostnad. Reetablering vil heller ikke ha noen hensikt da dammen ikke har noen funksjon i dag, bortsett fra å demme opp Måstadjern.

En nedleggelse av dammen vil medføre betydelig mindre kostnader på både kort og lang sikt enn reetablering. Kommunen vil fritas alt ansvar for sikkerheten rundt dam Måstadjern og området vil blir mer tilgjengelig for allmennheten. Natur- og friluftsverdier vil bevares samtidig som kommunen fritas omfattende krav knyttet til drift og vedlikehold og NVE pålagt tilsyn på damanlegget, i årene som kommer.

FN har utpekt 2021-2030 til verdens tiår for restaurering av natur. En nedlegging av dammen vil være en god mulighet til å tilbakeføre området til dets opprinnelige tilstand. Totalt sett vil



INDRE ØSTFOLD
KOMMUNE
- på kornet

dette gi en gevinst for miljøet og naturen lokalt, samtidig som rekreasjonsområdet rundt vannet ivaretas eller forbedres.

Vedlegg

Vedlegg 2 - Kostnadsvurderinger dam Måstadjern

Vedlegg 3 - Tillatelse til midlertidig fravik fra normalvannstand i Måstadjern

Vedlegg 1 - Rapport Sweco, Naturkartlegging av Måstadjern